

ปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างปี 2566-2567

Risk factors for rabies in animals in Yang Talat District Kalasin Province during 2023-2024

จุฑามาส บัวลอย

Juthamas Bualoi

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์

Kalasin Provincial Public Health Office

บทคัดย่อ

การศึกษารังนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างปี 2566-2567 เป็นการศึกษาแบบ Case – control study วิเคราะห์ข้อมูลระดับวิทยาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) จากวันที่ 1 มกราคม 2567 – 20 กุมภาพันธ์ 2567 ผลการศึกษา พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงสุนัข/แมว จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 80 (48/60) ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ร้อยละ 73.33 (44/60) เลี้ยงสุนัข/แมว จำนวน 1 ตัว ร้อยละ 60 (36/60) มีการป้องกันสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ด้วยการนำสุนัข/แมวทุกตัวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 85 (51/60) นำสุนัข/แมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี 81.67 (49/60) และข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เคยถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 96.67(58/60) ไปพบแพทย์เมื่อถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ร้อยละ 55.00 (33/60) พฤติกรรมเสี่ยงการถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ด้วยการเข้าไปในบ้าน/ บริเวณบ้านที่สัตว์อยู่ ร้อยละ 73.33(44/60) การได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ได้รับความรู้ ร้อยละ 60.00(36/60) และจากวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าพบว่า กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 4.33 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มอายุน้อยกว่า 45 ปี ($OR= 4.33, 95\%CI = 1.16-13.62$) และกลุ่มที่มีความรู้ น้อยกว่า 8 คะแนน มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 3.28 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีคะแนนมากกว่า 8 ขึ้นไป ($OR= 3.28, 95\%CI= 0.95-11.75$) ดังนั้นเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เห็นควรให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมพัฒนา สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าให้กับ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) และนักเรียนในพื้นที่ เพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินการหรือถ่ายทอดข้อมูลเรื่อง โรคพิษสุนัขบ้าให้กับประชาชนในชุมชนได้ เพื่อให้มีความรู้ในการป้องกันความเสี่ยง มีมาตรฐานต่อการดูแลตนเอง เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติตนภายใต้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า

คำสำคัญ: โรคพิษสุนัขบ้า, ปัจจัยเสี่ยง

Abstract

The purpose of this study was to study risk factors for rabies were studied. in animals in the Yang Talat District area Kalasin Province during 2023-2024 with a case-control study, analyzing descriptive epidemiological data (Descriptive Statistics) from 1 January 2024 - 20 February 2024. The study results found that From a sample of 60 people who raise dogs/cats, the majority are female. Most are aged 45 years and over. 73.33% own 1 dog/cat. 60% have protection against pets sick with rabies. By having all dogs/cats vaccinated against rabies, 85 percent have their dogs/cats vaccinated against rabies every year, 81.67, and information on behavior to prevent rabies. Have been bitten or scratched by a dog/cat in the past 6 months. 96.67% went to see a doctor when bitten/scratched by a dog/cat. 55.00% risky behavior. Being bitten or scratched by a dog/cat by entering the house/area where the animal is, 73.33%. Receiving knowledge about rabies in the past 6 months. Received 60.00% of knowledge and from analyzing the relationship of risk factors for rabies, it was found that Groups aged 45 years and over have a 4.33 times greater risk of encountering an animal with rabies compared to those aged less than 45 years (OR= 4.33, 95%CI= 1.16-13.62) and those with little knowledge. More than 8 points have a 3.28 times greater risk of encountering an animal sick with rabies compared to the group with a score of more than 8 (OR= 3.28, 95%CI= 0.95-11.75). Therefore, to prevent rabies It is seen that all relevant agencies should Organize development activities Create health knowledge Regarding rabies for Village health volunteers (VHVs) and students in the area To be the leader in conducting or conveying information on Rabies can be given to people in the community. To have knowledge in risk prevention Have standards for self-care Increase the ability to act under knowledge of rabies disease.

Keyword: Rabies, Risk factors

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า นับว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศไทยที่สำคัญและมีผู้ป่วยเสียชีวิตทุกปี กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค ร่วมกับกรมปศุสัตว์ และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดำเนินการป้องกันควบคุมโรค ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง จากข้อมูลจำนวนผู้เสียชีวิตโรคพิษสุนัขบ้า และร้อยละของตัวอย่างสัตว์ให้ผลบวก ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2566 พบว่า จำนวนผู้เสียชีวิตสูงที่สุดในปี 2552 จำนวน 24 ราย รองลงมาปี 2561 จำนวน 18 ราย (สำนักโรคบาตวิทยา, 2563) ซึ่งสัมพันธ์กับร้อยละตัวอย่างหัวสัตว์ส่งตรวจให้ผลบวก นอกจากนี้ยังพบว่า ยังพบการระบาดในสัตว์อย่างต่อเนื่อง โดยการป้องกันโรคในสุนัขซึ่งเป็นสัตว์พาหะนำโรคหลัก ยังไม่ครอบคลุมร้อยละ 80 ของจำนวนสุนัขทั้งหมดในพื้นที่ ไม่มีการควบคุมการเคลื่อนย้าย หรือการนำสัตว์จากพื้นที่อื่นเข้ามาในพื้นที่ที่มีการควบคุมโรคดีแล้ว ทำให้มีการแพร่โรคพิษสุนัขบ้าไปได้ไกล การตัดหัวสัตว์ส่งตรวจน้อย ส่งผลให้ระบบการเฝ้าระวังควบคุมโรคในสัตว์เสียไป เจ้าของสุนัขไม่มีความรับผิดชอบ ไม่นำสุนัขไปฉีดวัคซีน ไม่คุมกำเนิดจำนวนสุนัข ปลอมให้มีจำนวนมากเกินไป การเลี้ยงแบบปล่อยทำให้มีโอกาสสัมผัสกับสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้า และคนที่มีความเสี่ยงเมื่อถูกสัตว์พาหะที่อาจเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดหรือข่วน แล้วไม่ได้พบแพทย์โดยเร็ว และยังไม่มีการค้นหาผู้สัมผัสเสี่ยงมารับวัคซีนอย่างครอบคลุม (กรมควบคุมโรค, 2565)

ตามโครงการพระราชดำริ สัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า จะต้องปลอดโรคพิษสุนัขบ้าภายใน ปี 2568 และนโยบายกระทรวงสาธารณสุข ปีพ.ศ.2567 ประเด็น 13 นักท่องเที่ยวปลอดภัย พื้นที่ท่องเที่ยวปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies Free Zone) เป็นจังหวัดนำร่องหนึ่งใน 31 จังหวัดมาตรการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า เห็นควรให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพได้ สนับสนุนการร่วมตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ พัฒนาข้อมูลและระบบการสื่อสารความเสี่ยงเรื่องโรคและภัยสุขภาพ ผ่านช่องทางที่เหมาะสมกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย การสร้างการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายด้านการป้องกันควบคุมโรค เพื่อยกระดับความรู้ด้านสุขภาพทุกกลุ่มวัย และส่งเสริมการพัฒนา ปัจจุบันสภาพปัญหาของความรู้ด้านสุขภาพในงานด้านส่งเสริมสุขภาพ พบว่าข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับสุขภาพมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ถูกนำมาเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์โดยขาดการพิจารณาล้นกรอง ทำให้ประชาชนที่เสพสื่อออนไลน์ส่วนหนึ่งหลงเชื่อ โดยไม่ตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าข้อมูลชุดใดที่ไม่สมควรเชื่อถือ เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติตัวของประชาชนทุกกลุ่มวัย ผลของการเสพสื่อและรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องมาใช้ นำไปสู่การปฏิบัติตัวที่ไม่ถูกต้อง มีพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ส่งผลกระทบต่อการเสริมสุขภาพของตนเอง เสียเวลา และเสียค่ารักษาพยาบาล (สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 นครราชสีมา, 2564)

สำหรับเขตสุขภาพที่ 7 ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ในปี 2560 พบผู้เสียชีวิต 1 ราย ที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดร้อยเอ็ด และในปี 2561 พบผู้เสียชีวิต 1 ราย ที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และยังพบโรคในสัตว์พาหะอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยปี 2566-2567 พบหัวสัตว์ติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าจำนวน 14 ตัวอย่าง (จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 8 ตัวอย่าง และจังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน 6 ตัวอย่าง) มีจากการสำรวจข้อมูลในชุมชน พบว่า เจ้าของสุนัขยังขาดความรับผิดชอบ ไม่นำ

สุนัขไปฉีดวัคซีน ไม่คุมกำเนิดสุนัขปล่อยให้มีจำนวนมากเกินไป การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อย ทำให้มีโอกาสสัมผัสกับสัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้ามากขึ้น สุนัขจรจัดไม่ได้รับการฉีดวัคซีน รวมถึงคนที่มีความเสี่ยงเมื่อถูกสัตว์ที่มีพาหะของโรคกัดหรือข่วน แล้วไม่ได้ล้างแผลอย่างถูกวิธี ไม่ได้รับการรักษาหรือพบแพทย์โดยเร็ว และยังไม่มีการค้นหาผู้สัมผัสมารับวัคซีนอย่างครอบคลุม อันสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่มีความเสี่ยงสูงในพื้นที่

จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี 2561 พบผู้เสียชีวิต 1 ราย ที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ และยังพบโรคในสัตว์พาหะอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยปี 2566 พบหัวสัตว์ติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ตัวอย่าง ที่อำเภอยางตลาด จำนวน 1 ตัวอย่าง อำเภอยางตลาด จำนวน 3 ตัวอย่าง และในปี 2567 พบหัวสัตว์ติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 ตัวอย่าง ที่อำเภอยางตลาด จำนวน 2 ตัวอย่าง และอำเภอยางตลาด จำนวน 1 ตัวอย่าง จึงได้ดำเนินการศึกษาปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างปี 2566 - 2567

วิธีการศึกษา

ดำเนินการศึกษาแบบ Case-control study จากแนวทางการสำรวจความรู้ประชาชนเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ตามคู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ของกรมควบคุมโรค ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2567 – 20 กุมภาพันธ์ 2567 ข้อมูลการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและการรับรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า และกำหนดนิยามในการศึกษา ดังนี้

กลุ่มประชาชนในพื้นที่พบสัตว์ป่วย (Case) หมายถึง ประชาชนทั่วไปทุกกลุ่มอายุที่มีอายุมากกว่า 15 ปี ที่เลี้ยงสุนัข/แมว ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยคำ ซึ่งเป็นพื้นที่พบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 30 คน ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2567 – 20 กุมภาพันธ์ 2567

กลุ่มประชาชนในพื้นที่พบสัตว์ป่วย (Control) หมายถึง ประชาชนทั่วไปทุกกลุ่มอายุที่มีอายุมากกว่า 15 ปี ที่เลี้ยงสุนัข/แมว ในเขตพื้นที่ตำบลหนองอิเล้า ซึ่งเป็นพื้นที่ไม่พบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 30 คน ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2567 – 20 กุมภาพันธ์ 2567

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จากฐานข้อมูลจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดกาฬสินธุ์
2. ใช้แบบสอบถาม ไปสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่เกิดโรค โดยกำหนดให้อัตราส่วนของ case : control = 1 : 1 คือ 30 : 30 ดังนั้น รวมจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดเป็น 60 ชุด
3. วิเคราะห์ข้อมูลระบาดวิทยาเชิงพรรณนา เกี่ยวกับคน สถานที่ และเวลา
4. ดำเนินการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคในสัตว์ในพื้นที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างปี 2566 – 2567 โดยวิเคราะห์หาปัจจัยเสี่ยงด้วยวิธี univariable logistic

regression analysis และแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงที่สนใจและการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าด้วย Odds ratio และ 95% Confidence Interval (95%CI) โดยใช้โปรแกรม Epi Info 7.2.0.1

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจความรู้ประชาชนเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ของคู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ของกรมควบคุมโรค หน้า152 -154 ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก สถานการณ์เลี้ยงสัตว์ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของสัตว์เลี้ยง ความถี่ของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของสัตว์เลี้ยง ข้อมูลการโดนกัด-ข่วน วิธีปฏิบัติตนเมื่อโดนสัตว์กัด-ข่วน สาเหตุที่โดนสัตว์กัด-ข่วน และการได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ลักษณะคำถามแบบปลายปิด ให้เลือกตอบตามคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ข้อ มีคะแนนเต็ม 10 คะแนน มี 3 ตัวเลือก โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ตอบถูก เท่ากับ 1 คะแนน

ตอบผิด เท่ากับ 0 คะแนน

ตอบไม่แน่ใจ เท่ากับ 0 คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายโดยใช้การพิจารณาแบ่งระดับคะแนนอิงเกณฑ์(Bloom & et al., 1971) การแปลความหมายของคะแนน 2 ระดับ ดังนี้

คะแนนตั้งแต่ 8 คะแนนขึ้นไป

คะแนนน้อยกว่า 8 คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และใช้สถิติในการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง การป้องกันสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พฤติกรรมเสี่ยงการถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน การได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า โดยใช้สถิติ ไคสแควร์ (Chi - Square) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ในระหว่างปี 2566-2567 ในช่วงวันที่ 1 มกราคม 2567 – 20 กุมภาพันธ์ 2567 จากกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงสุนัข/แมว จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน ร้อยละ 73.33 เลี้ยงสุนัข/แมว จำนวน 1 ตัว จำนวน ร้อยละ 60 มีการป้องกันสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ด้วยการนำสุนัข/แมวทุกตัวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ร้อยละ 85 นำสุนัข/แมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี จำนวน 49 ร้อยละ 81.67 และข้อมูลพฤติกรรม

การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เคยถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 58 ร้อยละ 96.67 ไปพบแพทย์เมื่อถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน จำนวน 33 ร้อยละ 55.00 พฤติกรรมเสี่ยงการถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ด้วยการเข้าไปในบ้าน/ บริเวณบ้านที่สัตว์อยู่จำนวน 44 คน ร้อยละ 73.33 การได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ได้รับความรู้ จำนวน 36 คน ร้อยละ 60.00 และผลการสำรวจความรู้ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ตั้งแต่ 8 คะแนนขึ้นไป จำนวน 38 คน ร้อยละ 63.33 ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะทั่วไป		
เพศ		
ชาย	12	20.00
หญิง	48	80.00
อายุ		
อายุน้อยกว่า 45 ปี	16	26.67
อายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป	44	73.33
จำนวนสุนัข/ แมวที่เลี้ยง		
1 ตัว (ref)	36	60.00
มากกว่า 1 ตัวขึ้นไป (1)	24	40.00
การป้องกันสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า		
นำสุนัข/แมวทุกตัวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า		
ไม่ใช่ (ref)	9	15.00
ใช่	51	85.00
นำสุนัข/แมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี		
ไม่ใช่ (ref)	11	18.33
ใช่	49	81.67

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมป้องกันการโรคพิษสุนัขบ้า		
เคยถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา		
ไม่ใช่ (ref)	58	96.67
ใช่	2	3.33
ไปพบแพทย์เมื่อถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน		
ไม่ใช่ (ref.)	27	45.00
ใช่	33	55.00
พฤติกรรมเสี่ยงการถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน		
เหยียบหาง/ ส่วนอื่นๆ		
ไม่ใช่ (ref)	52	86.67
ใช่	8	13.33
แยกสัตว์ที่กำลังกัดกัน		
ไม่ใช่ (ref)	58	96.67
ใช่	2	3.33
หยิบจานอาหาร		
ไม่ใช่	54	90.00
ใช่	6	10.00
เข้าไปในบ้าน/ บริเวณบ้านที่สัตว์อยู่		
ไม่ใช่	16	26.67
ใช่	44	73.33
ได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา		
ไม่ได้รับ (ref)	24	40.00
ได้รับ	36	60.00

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
ผลการสำรวจความรู้		
น้อยกว่า 8 คะแนน (ref)	22	36.67
ตั้งแต่ 8 คะแนนขึ้นไป	38	63.33

จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 4.33 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มอายุน้อยกว่า 45 ปี (OR= 4.33, 95%CI= 1.16-13.62) และกลุ่มที่มีความรู้ น้อยกว่า 8 คะแนน มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 3.28 เท่า เมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีคะแนนมากกว่า 8 ขึ้นไป (OR= 3.28, 95%CI= 0.95-11.75) ดังข้อมูลในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจัย	พื้นที่พบสัตว์ ป่วย (n=30) จำนวน (%)	พื้นที่ปลอดโรค พิษสุนัขบ้า (n=30) จำนวน (%)	OR (95%CI)
ลักษณะทั่วไป			
เพศ			
ชาย	6 (20.00)	6 (20.00)	1
หญิง	24 (80.00)	24 (80.00)	1 (0.23-4.33)
อายุ			
อายุน้อยกว่า 45 ปี	4 (13.33)	12 (40.00)	1
อายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป	26 (86.67)	18 (60.00)	4.33 (1.16-13.62)**
จำนวนสุนัข/ แมวที่เลี้ยง			
1 ตัว (ref)	17 (56.67)	19 (63.33)	1
มากกว่า 1 ตัวขึ้นไป (1)	13 (43.33)	11 (36.67)	1.32 (0.41-4.23)

ปัจจัย	พื้นที่พบสัตว์ป่วย (n=30) จำนวน (%)	พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า (n=30) จำนวน (%)	OR (95%CI)
การป้องกันสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า			
นำสุนัข/แมวทุกตัวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า			
ไม่ใช่ (ref)	4 (13.33)	5 (16.67)	1
ใช่	26 (86.67)	25 (83.33)	1.3 (0.24-7.31)
นำสุนัข/แมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี			
ไม่ใช่ (ref)	6 (20.00)	5 (16.67)	1
ใช่	24 (80.00)	25 (83.33)	0.8 (0.16-3.63)
พฤติกรรมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า			
เคยถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา			
ไม่ใช่ (ref)	29 (96.67)	29 (96.67)	1
ใช่	1 (3.33)	1 (3.33)	1 (0.01-81.16)
ไปพบแพทย์เมื่อถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน			
ไม่ใช่ (ref.)	14 (46.67)	13 (43.33)	1
ใช่	16 (53.33)	17 (56.67)	0.79 (0.27-2.72)
พฤติกรรมเสี่ยงการถูกสุนัข/แมว กัด-ข่วน			
เหยียบหาง/ ส่วนอื่นๆ			
ไม่ใช่ (ref)	26 (86.67)	26 (86.67)	1
ใช่	4 (13.33)	4 (13.33)	1 (0.16-5.98)

ปัจจัย	พื้นที่พบสัตว์ ป่วย (n=30) จำนวน (%)	พื้นที่ปลอดโรค พิษสุนัขบ้า (n=30) จำนวน (%)	OR (95%CI)
แยกสัตว์ที่กำลังกัดกัน			
ไม่ใช่ (ref)	29 (96.67)	29 (96.67)	1
ใช่	1 (3.33)	1 (3.33)	1 (0.01-81.16)
หยิบจานอาหาร			
ไม่ใช่	27 (90.00)	27 (90.00)	1
ใช่	3 (10.00)	3 (10.00)	1 (0.12-8.14)
เข้าไปในบ้าน/ บริเวณบ้านที่สัตว์อยู่			
ไม่ใช่	8 (26.67)	8 (26.67)	1
ใช่	22 (73.33)	22 (73.33)	1 (0.27-3.67)
ได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา			
ไม่ได้รับ (ref)	13 (43.33)	11 (36.67)	1
ได้รับ	17 (56.67)	19 (63.33)	0.75 (0.23-2.41)
ผลการสำรวจความรู้			
น้อยกว่า 8 คะแนน (ref)	15 (50.00)	23 (76.67)	1
ตั้งแต่ 8 คะแนนขึ้นไป	15 (50.00)	7 (23.33)	3.28 (0.95-11.75)**

อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยเสี่ยงการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ในพื้นที่อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร จากกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงสุนัข/แมว จำนวน 60 คน พบว่าความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า สอดคล้องกับ นกตล จันทรเอี่ยม (2565) ที่อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคพิษสุนัขบ้า และกลุ่มที่มีความรู้ต่ำกว่า 8 คะแนน มีโอกาสเสี่ยงต่อการพบสัตว์ป่วยด้วยโรค สอดคล้องกับ จันทกานต์ วลัยเสถียร และ เบญจมาศ อุนรัตน์ (2562) ที่ความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันตนเอง จากโรคพิษสุนัขบ้า และนกตล จันทรเอี่ยม (2565) ที่ระดับความรู้ส่งผลต่อระดับพฤติกรรมและโอกาสเสี่ยง ด้วยโรคพิษสุนัขบ้า

ดังนั้นเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เห็นควรให้หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมพัฒนา สร้างความรู้ด้านสุขภาพ เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าให้กับ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ในพื้นที่ เพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินการหรือถ่ายทอดข้อมูลเรื่อง โรคพิษสุนัขบ้าให้กับประชาชนในชุมชนได้ เพื่อให้มีความรู้ในการป้องกันความเสี่ยง มีมาตรฐานต่อการดูแลตนเอง เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติตนภายใต้ ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมพัฒนา 4ร ได้แก่

1. รอบรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์
2. รอบรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าในคน
3. รอบรู้การมีส่วนร่วมในการจัดการโรคในพื้นที่,

4. รับผิดชอบ ชื่น คน สัตว์ ให้กับ อสม. ในพื้นที่ และในโรงเรียน เพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินการหรือ ถ่ายทอดข้อมูลเรื่องโรคพิษสุนัขบ้าให้กับประชาชนในชุมชนได้ โดยเน้นย้ำในกลุ่มประชาชน 45 ปีขึ้นไป เพื่อ พัฒนาความรู้ในการป้องกันความเสี่ยง มีมาตรฐานต่อการดูแลตนเอง เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติตน ภายใต้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษานี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ที่ให้ความร่วมมือในการศึกษา เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปางศิลาทอง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านดงบัง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหัวนาคำ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองอีเฒ่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหัวนาคำ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลหนองอีเฒ่า อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). คู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์.
- จันทกานต์ วลัยเสถียร และเบญจมาศ อุนรัตน์. (2562). ความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าแกนนำชุมชนในพื้นที่อำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์.วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น. 27(1), 86-95.
- นภดล จันทรเอี่ยม ญัฐณิย์ มีมนต์ และภัทริยา กิจเจริญ. (2565). ปัจจัยกำหนดความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคพิษสุนัขบ้าในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในพื้นที่ประจักษ์ของโรคพิษสุนัขบ้า.วารสารวิชาการสาธารณสุข, 31(3), 426-436.
- ราตรี ยืนยง และนิติพัฒน์ ชุมหิรัญ. (2561). การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าซ้ำซ้อนในสุนัขพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2560 และ 2561. https://region4.dld.go.th/webnew/images/stories/vichakarn/64/64_3_1.pdf
- สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา. https://wesr.doe.moph.go.th/wesr_new/